

تجربه

مریم السادات امینی

معلم پایه پنجم دخترانه ناحیه یک

کلاس، جامعه‌ای کوچک

تجربه‌ای از اجرای طرح نشست کلاسی

یا از جمع بخواهد که هرکس دوست دارد از او تشکر کند، داوطلب شود. از بین داوطلبان یک نفر انتخاب می‌شود. این بخش نه تنها همدلی که دقت به رفتارهای مثبت دیگران و روحیه قدردانی را هم در میان بچه‌ها تقویت می‌کند.

۲. مطرح کردن مسئله

در این نشست‌ها، یکی از مسائل مرتبط با کلاس یا مدرسه یا روابط بین دانش‌آموزان مطرح می‌شود. این موضوعات بیشتر اوقات از سوی خود دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شوند.

۳. تحلیل و راه حل یابی

- ابتدا دانش‌آموزان درباره دلایل بروز مسئله گفت‌وگو می‌کنند.

- سپس از آن‌ها خواسته می‌شود راهکارهایی ارائه دهند، مشروط بر آن‌که منطقی، محترمانه، مرتبط و مشخص باشد.

- همه راهکارها روی تخته نوشته و پس از آن رأی‌گیری انجام می‌شود.

- راهکار برگزیده به مدت دو هفته اجرا می‌شود.

- دو ناظر از بین دانش‌آموزان، باز هم با رأی‌گیری خودشان، برای نظارت بر اجرای آن راهکار انتخاب می‌شوند.

- پس از دو هفته، در نشستی دیگر، اثرگذاری راهکار بررسی می‌شود. اگر موفق بود، به قانون کلاس تبدیل می‌شود. در غیر این صورت، راهکارهای تازه‌ای مطرح و روند از نو طی می‌شود. در نهایت، راهکارهایی که نتیجه مطلوب دارند و موجب کاهش مسئله شده‌اند، به قانون کلاس تبدیل خواهند شد.

کلاس درس فقط به کتاب‌های درسی محدود نمی‌شود. یکی از مهم‌ترین بخش‌های فرایند تربیت، فراهم کردن فرصتی برای گفت‌وگو، شنیدن، درک متقابل و حل مسئله است. معلمان با مسائل متعددی مواجه هستند، از بی‌نظمی و فراموش کاری دانش‌آموزان گرفته تا اختلافات میان آن‌ها و احساس نادیده گرفته شدنشان. در کلاس پنجم این چالش‌ها به‌طور پررنگ‌تری نمود دارند؛ چرا که دانش‌آموزان در سنی هستند که می‌خواهند استقلال، شنیده شدن و مشارکت در تصمیم‌گیری را به‌طور جدی تجربه کنند.

در تجربه معلمی خود به این نتیجه رسیده‌ام که بسیاری از مشکلات بچه‌ها نه با تنبیه یا تذکر، بلکه با گفت‌وگو، همدلی و مشارکت با آن‌ها حل شدنی است. همین شد که تصمیم گرفتم «نشست‌های کلاسی» را در فعالیت‌ها وارد کنم؛ نشستی که نه برای انتقال محتوا، بلکه برای شنیدن، گفت‌وگو، تحلیل و حل مسئله به کار می‌رود. گفت‌وگوی بچه‌ها و ایجاد فضایی برای گفت‌وگو اگر به فرهنگ کلاس و مدرسه تبدیل شود، بسیاری از مشکلات از کلاس و مدرسه رخت برمی‌بندد.

روش اجرا

نشست‌های کلاسی به‌عنوان بستری برای گفت‌وگوی بچه‌ها به‌صورت منظم و در زمانی مشخص از هفته برگزار می‌شود. ساختار کلی این نشست‌ها از سه بخش اصلی تشکیل شده است:

۱. سپاسگزاری

نشست با فضایی مثبت و دلگرم‌کننده آغاز می‌شود. هر دانش‌آموز می‌تواند از یک نفر بابت رفتاری مثبت تشکر کند

مریم السادات امینی، دارای مدرک مهندسی مواد از دانشگاه یزد و کارشناسی ارشد شناسایی و انتخاب مواد مهندسی، همکاری خود را از سال ۱۳۹۴ با مؤسسه حضرت جواد الائمه (ع) تحت عنوان مربی آزمایشگاه آغاز کرده و از سال ۱۳۹۵ تاکنون در سمت آموزگار پایه پنجم مشغول فعالیت است.

نمونه‌هایی از نشست‌ها

مثال اول: روابط دوستانه

موضوع یکی از نشست‌های کلاسی روابط دوستانه بود. برخی از دانش‌آموزان از اینکه دوستشان با فرد دیگری رابطه‌ای دوستانه برقرار کند، ناراحت می‌شوند. به همین دلیل با او قهر می‌کنند. در این نشست بچه‌ها احساسات خود را در مورد این مسئله بیان کردند. برخی از آن‌ها گفتند که احساس می‌کنند دوستشان دیگر به آن‌ها اهمیتی نمی‌دهد. بعضی دیگر گفتند که نمی‌دانستند داشتن دوست جدید ممکن است باعث ناراحتی دیگران شود.

راهکارهای پیشنهادی

- با هم حرف بزنیم و احساساتمان را بدون قهر بیان کنیم.
- یاد بگیریم داشتن چند دوست هم‌زمان اشکالی ندارد.
- برای حفظ دوستی، زمان‌هایی را با همه دوستانمان بگذرانیم.
- در صورت ناراحتی، به جای قهرکردن، احساسمان را محترمانه بگوییم.

راهکار نهایی

پس از گفت‌وگوها بچه‌ها به راهکار جدیدی یعنی «گفت‌وگو و احترام به تفاوت‌ها» رسیدند. آن‌ها تشویق شدند در صورت ناراحتی با هم حرف بزنند و سوءتفاهم را برطرف کنند. به این ترتیب روابط دوستانه در کلاس بهتر شد. بچه‌ها یاد گرفتند همدلی کنند و قهر را جایگزین گفت‌وگو نکنند.

مثال دوم: کامل نبودن دفتر و کتاب بعضی

از دانش‌آموزان

در یکی از نشست‌ها، دانش‌آموزان اظهار کردند که برخی از هم‌کلاسی‌ها مطالب را ناقص می‌نویسند و نظم کلاس را مختل می‌کنند. بعضی از دلایلی که عنوان شد، عبارت بودند از: کند نویسی، انجام ندادن تکلیف‌ها در خانه.

راهکارهای پیشنهادی

- تمرین افزایش سرعت نوشتن،

- نوشتن تکلیف‌ها در زنگ تفریح.

- مراقبت هر دانش‌آموز از بغل دستی خود،

- تعیین دوناظر برای نظارت بر دفترها.

راهکار نهایی

ابتدا راهکارهای اولیه (مثل نوشتن در زنگ تفریح یا مراقبت هم‌کلاسی‌ها) اجرا شد؛ اما اثربخش نبود. پس از بازنگری، در نشست دوم، تصمیم بر این شد که بچه‌ها به گروه‌هایی تقسیم شوند و برای هر گروه سرگروهی انتخاب شود که مسئول نظارت بر نظم و کامل بودن دفتر و کتاب اعضای گروه باشد.

پس از اجرای این روش، نظم دانش‌آموزان به طور چشمگیری افزایش یافت و قانون منتخب به عنوان بخشی از مقررات کلاس تثبیت شد.

مثال سوم: شوخی‌های بیجا و آزاردهنده

یکی از بچه‌ها در این نشست گفت که از شوخی یکی از هم‌کلاسی‌ها ناراحت شده؛ چون باعث تحقیر و خجالت او شده است. برخی بچه‌ها فکر می‌کنند هر شوخی موجب خنده است؛ اما آن‌ها نمی‌دانند که برخی شوخی‌ها تأثیر منفی دارد. گاهی شوخی راهی برای تخلیه عصبانیت است. برخی متوجه ناراحتی دیگران نمی‌شوند.

راهکارهای پیشنهادی

- تذکر محترمانه در لحظه ناراحتی،
- درخواست از فرد مقابل برای تصور شرایط مشابه و همدلی،
- پذیرش تفاوت‌های فردی،
- تمرین عذرخواهی،
- گفت‌وگوی مستقیم بین دو طرف در صورت بروز مشکل.

راهکار نهایی

«گفت‌وگو» به عنوان راهکار نهایی انتخاب شد. فرد خاطی باید اشتباه خود را بپذیرد و عذرخواهی کند. این رویکرد به عنوان قانون رسمی کلاس تصویب شد.

نتیجه‌ها

- شوخی‌های آزاردهنده کمتر شد،

- عذرخواهی جای توجیه را گرفت،

- همدلی افزایش یافت،

- فضای کلاس ایمن‌تر و صمیمی‌تر شد.

در مجموع اجرای نشست‌ها تحولی چشمگیر در فضای کلاس ایجاد کرد. برخی از نتیجه‌های ملموس عبارت‌اند از:

- رشد مهارت گفت‌وگو، شنیدن و احترام به نظر دیگران؛

- تقویت مسئولیت‌پذیری و خودنظارتی در دانش‌آموزان؛

- افزایش روحیه همکاری، مشارکت و حس تعلق به کلاس؛

- درونی‌شدن نظم و قوانین به جای تحمیل بیرونی آن‌ها؛

- کاهش رفتارهای ناسازگارانه و افزایش همدلی.

بچه‌ها آموختند که هر مسئله‌ای راه‌حلی دارد، به شرط آنکه بتوان با آرامش درباره‌اش صحبت کرد. آن‌ها تمرین کردند که چگونه ایده بدهند، رأی بدهند، تصمیم جمعی را بپذیرند و در اجرای آن مشارکت کنند.

نکته پایانی

نشست‌های کلاسی، برخلاف ظاهر ساده‌شان، بستری بسیار عمیق و مؤثر برای رشد تربیتی و اجتماعی دانش‌آموزان فراهم می‌کند. فرهنگ گفت‌وگو نتیجه این فعالیت است. فرهنگی که به کودکان یاد می‌دهد شنیده شدن، اظهارنظر، مسئول بودن و در کنار دیگران ساختن از مهارت‌های ضروری زندگی است.

تجربه من در پایه پنجم نشان داد که با برگزاری نشست‌های گفت‌وگو محور می‌توان کلاس را از محیطی کاملاً آموزشی به «جامعه‌ای کوچک برای یادگیری زندگی» تبدیل کرد. □

